

Situne Dei

Årsskrift för Sigtunaforskning och historisk arkeologi

2018

Redaktion:

Anders Söderberg
Charlotte Hedenstierna-Jonson
Anna Kjellström
Magnus Källström
Cecilia Ljung
Johan Runer

Utgiven av Sigtuna Museum

Recensioner

Agneta Ney.

Bland ormar och drakar. Hjaltemyt och manligt ideal i berättartraditioner om Sigurd Fafnesbane.

Nordic Academic Press, Lund 2017. 360 sidor.

ISBN 978-91-88168-88-7

Den som är det minsta intresserad av vikingatiden känner nog till den magnifika Ramsundsristningen, på en berghäll i Eskilstunatrakten. Inom ett textband spelas ett blodigt familjedrama upp. Det kulminerar i att en hukande Sigurd stöter svärdet i den guldruvande draken Fafners hjärta och sedan halshugger sin egen lömske fosterfar, smeden Regin. Sedan lastar Sigurd guldets på sin häst Grane och drar sin kos.

I skuggan av denna berömda och välbesökta hällscen finns flera andra något mindre spektakulära märken efter samma berättelse. Hit hör en grupp runstenar i norra Uppland och södra Gästrikland. Om man t. ex. gör sig omaket att passa på när det är gudstjänst och Årsunda kyrka för ovanlighetens skull är öppen, träffar man i tornkammaren på ett välbevarat exemplar i röd sandsten, korsmärkt och med ett livsträd.

Sigurdssagans avtryck i sten i Mellansverige är bara ett exempel på de många källor som forskningen om denna urgamla berättelse kan ösa ur. Säkra bildmotiv ur samma tradition är sedan länge också kända från Norge och de brittiska öarna (särskilt Isle of Man), på gravstenar, korsmonument och i trä på kyrkoportaler. Mera omdiskuterat är om vissa motiv på gotländska bildstenar kan föras till Sigurdstraditionen. De nämnda runristningarna är från 1000-talet medan gotländska motsvarigheter kan vara ända upp till 600 år äldre. Hur långt tillbaka Sigurdssagan kan spåras på nordiskt område är ännu en öppen fråga.

Agneta Ney, docent i historia i Uppsala, ger i denna bok en bred och lärd presentation av Sigurdsberättelsen. Det handlar inte endast om bilder utan ännu mer och i synnerhet om Sigurdsmotivet i eddadiktning och annan fornvästnordisk, engelsk och kontinental litteratur. Noterbart är för övrigt att Sigurds bravader i litteraturen ingalunda, som på Ramsundsristningen, tar slut i och med att han efter uppgörelsen med Fafner och Regin flyr med guldets. För därefter möter han valkyrior och andra kvinnor som lär honom hur man bör leva, älska och bli vis, vilket gör honom till en mogen man. Men guldets bär också på en förbannelse som Sigurd inte kan undkomma och han mördas i sin tur.

Neys perspektiv är nordiskt men hon berör också det faktum att intresset för Sigurdssagan i hög grad är internationellt. I Centraleuropa är det en gren av den samlade forskningen om samgermanska myter och traditioner, av vilka många blivit teman för sentida kultur och populärkultur genom verk av Wagner, Tolkien och andra. Sagornas verklighetsbakgrund antas stå att finna i folkvandringstidens kaos. I denna fiktion rör sig hjältar och skurkar obehindrat mellan gudars och människors världar.

Att momenten i Sigurdssagan varierat över tid och rum är alltså inte konstigt. Detaljer i bildspråket kan skilja sig avsevärt, och det kan vara svårt att identifiera och säkert

knyta spridda fragment till sagan. Forskningen laborerar med minst sex skilda kriterier. Dödandet av Fafner är i och för sig centralt, men odjursbekämpare finns också i andra traditioner. Tors strid med Midgårdsormen, Beowulfs med Grendel och S:t Görans med draken är några. På Årsundastenen sticker Sigurd för övrigt draken från en position inifrån runslingan. Detta i motsats till Ramsundsristningen där Sigurds attack sker utifrån. Har skillnaden någon innebörd? Inte omöjligt.

Neys sammanställning av och diskussion om de många källorna till Sigurdssagan är den hittills mest omfattande och bara detta gör arbetet omistligt. Men hon resonerar också, som bokens undertitel visar, om de olika sätt som manlighet uttrycks och maskulinitet manifesterar sig i, och genom, en idealmans handlingar. Hennes grundligt underbyggda, idérika argumentation kring dessa frågor är ytterligare en stor behållning med boken.

Ett samhälles myter och ideologi kan givetvis säga mycket om samhället självt, vara en del av dess identitet. Att nå verklig kunskap om hur människor styrs av sin föreställningsvärld är ingen lätt sak ens i samtiden och att försöka undersöka hur det var för 1000 år sedan kan tyckas hopplöst. Men detta är ju nu en gång det kors all humanistisk forskning har att bära.

Rune Edberg
